

PETER KOZLER – STAR ZAPIS O ZEMLJIŠKEM DAVKU

PETER KOZLER – AN OLD NOTE ON LAND TAX

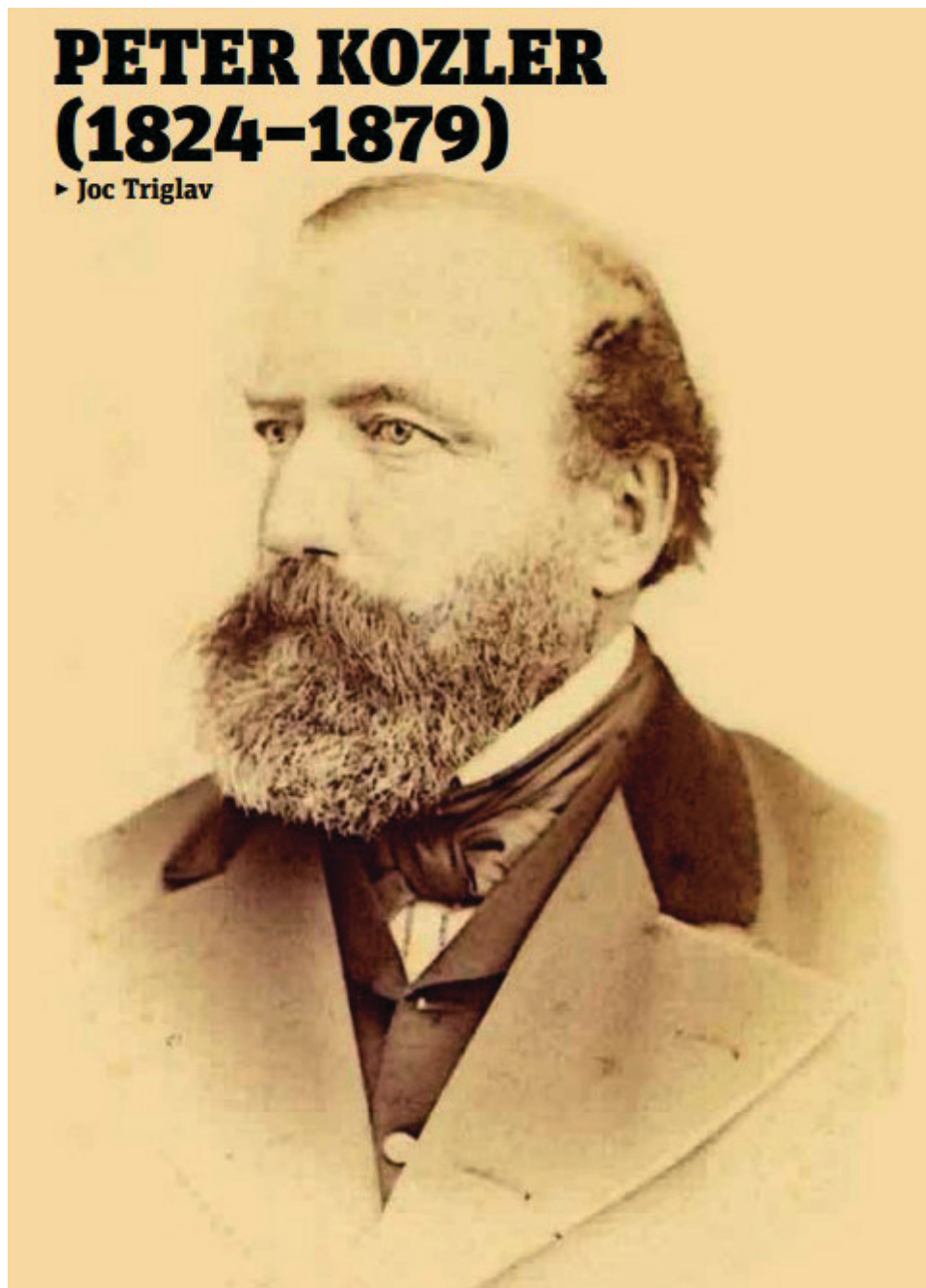
Joc Triglav

Pred dvesto leti se je 16. februarja rodil Peter Kozler, ki se je v slovensko zgodovino odmevno zapisal predvsem kot avtor slovitega Zemljevida slovenske dežele in pokrajin (slika 1) in kot soustanovitelj Pivovarne Kosler, predhodnice kasnejše Pivovarne Union.

Slika 1: Kozlerjev Zemljevid slovenske dežele in pokrajin, izdelan leta 1825, natisnjen leta 1853 in izdan leta 1861 (prva izdaja). Izvorno merilo zemljevida je 1 : 576.000. Zemljevid je bil za takratni čas in družbenopolitične razmere izjemnega znanstvenega, kartografskega in narodnoubuditeljskega pomena. Vir: Digitalna knjižnica Slovenije, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-84NAR7IP/>.

Ob tej okrogli obletnici je bil v februarški številki revije Življenje in tehnika objavljen tudi obširnejši članek (Triglav, 2024); naslovna stran članka je na sliki 2.

Slika 2: Naslovna stran članka o Petru Kozlerju iz februarške številke revije Življenje in tehnika. Vir portreta: Digitalna knjižnica Slovenije, <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:img-AE8IT9V2>.

Peter Kozler je bil pravnik, gospodarstvenik, geograf in kartograf, politik, publicist, domoljub in narodni buditelj. Pri oblikovanju slovenske narodne zavesti je bil posebej dejaven na publicističnem področju. Objavljal je prispevke in razprave o slovenstvu ter bil zelo dejaven pri zagovarjanju slovenskega jezika in slovenskih narodnih zahtev v različnih časopisih in javnih polemikah. V eni od njih je opisal tudi tegobe štajerskih in kranjskih zemljiških posestnikov z oblastmi glede odmere višine zemljiškega davka (slika 3).

44 V tuj vlogi naklada gosp. poslanec v veliko zamudnosti, kratkem času prigladio v letu 1892 doganjen kmetalski del ter pripravilo, kako da s dokončano zneske cesarske državne kantonije koj za priznanje kmetov, kmetno pa so se zdeli veliko previšoki. To je prišlo: tako mnogo pritožb, mnogimi pregledanji in mnogim komisijam, ko se so godilo v letih 1893, 1894 in 1895, kar je niso niti opravile. Zdal se je dolžilo, da glavina pravila posamna niso prav izpeljana; zdaj se je zopet reklo, in so glavna vodila sama kriva in napačna; ali so da so glavina vodila delno Avstrijo primerjali ne s tem, črta, da se sicer nanašajo na pri nas ostali odločil ostali; štajarski oemili nvsiki, stiat pa v dob dolžni krajnjaj, prezastoke stasj prvi di-siml znancom krajnjake desole, in se tedaj povik-lati morajo.

Zastoj je bilo vsako nepostavljanje in pregovar-janje za stasj one so silo napačna in pogreški k rajnje konvite likazoval, — zastoj je bila opebna, da se je v prvem namenu na štajarskem do leta 1892, tedaj se tri leta pred dromjeli jevo, predso so bili nazi znanzi krajnje konvite.

Meseca junca leta 1892, sta bila na Danaj pokli-čena dva poslanca in desole in pa tehniki svetovalci od desolega najpetletja in pa človeškega mesaka sga vavralji in dozirale so je pri teh pogovornih postava ravava guberno in pa štajarski oemilji popolnoma opravila in so bile tudi desolne tarife po-veljane, ki so jih vsi odpravili, ostala sta pre-gledana.

Kedaj je konvo tako pregleda, k kateremu so bili dva tija komisarji, 2 tija nadgedelniki in namesti godolnega svetnika pa mariborske krajnje pre-gledane Marjaka poklicani, ni bil ta, da bi se konvo pomno pregledali, ampak bi to dani, da so namsti štajarske desole, mojni krajnjaki desoli približila in je pa na dnepj znanamznava zneska 1 milijon god. povik-lavijo.

To pregledovanje je se godilo v letu 1893. in 1897, in ukončeno je bilo se postajali gotovga svetova, nam-rod poviklati same pridnikovi prviravajji posestniški zneske ka eno ali več stopinj, kar so drakrali upra-vične tarife tisti niti up. In dobro so se zdeli!

Da bi se ta za mariborsko, okolje in gnaško kra-jajo veddel zastav njeval, svetodilni in vsomgradski pridnikovi namenzava naredba naj nekoliko na videz opravila, postojni so je od ene nosenke dobiti privo-ljenje za poviklatje one stopnje. Za nekoliko izpra-ženo svetnika, na vč, da bi se tak toliko dalo, stiat pa, če stapan ali osesekini mojni ne spravičilo, koliko da bi ta vala opravila. Idu. Ako se doli podlaga taka od ene nosenke, lahko je tudi pri 100 družaj konvo poviklatje je po podolnosti svetnika. Ta poviklatje konvite je po čisti nosnaki povik-lavija, da niobe mistil ni, ter je najepj odločno vinkost je priročaj. Tedaj je bilo treba najepj stiatati. Tako so je pogrešek s pogreškomo popravilji, in se kate-tator zoper pravico in resnične primere stiatil.

Nastajajočega nepostavlna ravnanja so v kratkem tisti: 1) štajarske desole ali njene samizidje je ce-lijeno, glede na čisti dološek, na vsaki oval od 6 glj; svodrinise in vrodne avstrijsko pa le a o god. in 58 krajnj. (in krajnjake je voliko nad štajarsko) 2.

3) Ni se tedaj upalo, da bi se Kantonij ustilil pre-pet samizidje daki in potom tudi štajarskem povik-lav, — zneske desole se je vnaču, čel krajnjaj preloko viliče, tedaj je štajarski plačale pralavo — po takem nosaju plačati vs. — Čistaj krajnj.

45 V ved okolbah (stasji v mariborski krajnji na Penici) so njevo pretj travnikom prevetno odpravne. 3 Vinograd v Osmuni, v Veliki Nedeli, v Betaku, Schentenu in agrija Rakogno v mariborski, ravno tako veljkaj krajnji stasji na prevetno stenoj čistega dološka, čel se primenje za eno normalni del od 1824 do 1828.

Thoga odloka krajnjaj, ki nikakoršini občestinski zaslikov nima, mora zdaj vsake 20.000 gld. grun-tarja davka vedj plačati; kar plačate obič po obro-voj; kuzpetkih in občestinskih dolžinskih bogostaj pol-jarje davci vsaki doberkrajnjaki stasj so se tedaj najpustilji, kaj štajarski tisti so in s pravično spomali ne more. To dobro mora odpraviti krajnja samo tema zahvaliti, da ravno preobložen v krajn-ke krajnje Novega mesta lili.

Ker se je veljkaj davnaj nepostavljeno povestovanje brez namestnikov dželini stasji v godilo, lahko se vidj, kakaj se siljše zoper to dokončeno odloško odstavili in pritožbi ni; in če bi se ni bil tudi kdo vediljivo, ali če bi se ni bilo pripravljen, pri vsaki davko tako odpraviti, kakor pravica in, priji ministri denar-stva, ki so v prvem štajarskem imenu štajarski pred-gledali in v vč, letih 1836 do 1840, storožno pomoto godilo in da bi se ukončalo; a) da se za podotavo vzamajo v letu 1832, dovirjeni in se postojni zneski b) da bi se v vsaki ljudem in namstajni postaji primeni izpeljanem povestovaji ta na pritožbo po postavah gledaj; c) da bi se na to dolo in takim ljudem pod vod-stvom desolega poglavarstva izročilo, ki desole dobro pomaj, ki so postojni in na se se ljudstvo znanemo.

Se je v kratkem prvotaj mnogopostavljeno Do-minkaj, in je se mi in pri 2) priložnosti namesta izročilo volitvo, in tudi krajnjavo sakovaljavo, da se je v vsi na telosno blagovinstvo štajarsko in krajnjake desole toliko valitj, mojni postojni. Hvala bodi vam, platiški volitvi, da ste si ka samstuljaka zbrali milica, katere v ljudstvi so dmonvali; da maternega vnega jezika, do slovenske narodnosti nihle ne pri-se. Taki mojni so prvi namestnik Sirovenco.

Peter Kozler.
(v 21. letu „Slovenci“ 1848.)

Mnogovrstno novice. * Loterija sappeljava vsaj! — Dunajski časnik „Morgengpost“ kaže, kako nesrečno je, kdo v loterijo vsaj. Loterija — pravil — se je v našem cesarstvu vpeljala 1701. L, je tedaj 118 stara — res velika sta-rala — ali smatranja starosti! Po tem na desolno od-kras loterija skritivnosti. Začenja se ambo (dvoklj); 90 štavik, ki jih ima srednja loterija, se more 4.000krat sastaviti po dve in dve štavik. Ker pri vsaki loteriji 0 štavik na dan pride in je med temi 0 štaviki 10 tisač dvoji, tedaj je očiš odlič malo vsake, da kdo ambo zasone, ker med 400kratimi razloženjem se more le ena amba zadeti. — Kako pa je pri štiri (čtrajkji)? Pri 80 štavikih je 11.448 četr-ker je med 8 štavikih vsake loterije 10 četr, tedaj se more med 11.734kratimi razloženjem komaj en-krat hvatrit in 43.403,208 kvintarji — po takim vsaj lahko sodi, da si skor nič upanja, da bo razeno nje-

gova kvatrina ali kvinterna vlečna. — Potem je pa se dnuh tani „pravil“, ki jih ima loterija, da ljudje nosijo dnev v loterijo, ki pa ne vijejo določiti. Od 15 do 18 milijonov god. znesajo ljudje v loterijo čel lota in dan, da ni vijejo loterije, ki so loterija stasjivo so ljudje revničastgi stani, ki kravajo krajnjo potokotanje, ali nameti da ki ga vsaj v kra-tilno, ga nosaj v loterijo. To se tedaj kravati vsaj, ki jih ljudje loterijo izročijo. In koliko čistega dološka ostane državci od 15 ali 18 milijonov? Komaj 4 do 5 milijonov vsa država se poglaj po srečaviti, ki jih država ima v obrabntrovst loteriji. Zdalj da bi bili tedaj bili, da od odpravljaja loterija, ki je se toliko nosenke odila med ljudem.

* Koliko denarja se pokadi v našem ce-sarstvu? — Prvo tri kvatre lastnega leta se je poro-dalo 547 milijonov avstrijskih nosenke (cipar), 69, milijon pa vsaj, 232 milijonov funtov tobaksa je na vsaj ali (tuhana) in 110 milijonov avstevok tudi tega zneska, 29, milijon funtov pa tobaksa za vsaj. Skupno so baka, 29, milijon funtov pa tobaksa za vsaj. — V primeri z pred-lanskim letom se je tobaksa lani spet ved poprodalo.

* Hita in nesiljajice sa i pretlarav. — V Hochobach-u v gornji Avstriji je imela hitosa z 400 štaviki v loteriji, 232 milijonov funtov tobaksa, ki jih ima liti. Ijudem pa se je ubogel kmaj ustili in sklenili so, da delo države v loterijo. Vendar se bil po dnuh loterija, sajaj to loterija, in o m jme je odpravil: „baha štavik in hitosa“. — V primeri z pred-lanskim letom se je tobaksa lani spet ved poprodalo.

* Strakšno nesumna vrasa. V oseski Drago-nyški na Opatkum je nek kmaj, Janjo Zelenov, kupilo svoje zeno, ki je pred 6 leti umrla. Ikonaj dal in jo vprašilo nosovod in konec zasnik, in pa potom spet nakonaj dal Zvenaj gledatko na ga vpra-tali, sajaj to loterija, in o m jme je odgovoril: „baha štavik in hitosa“. — V primeri z pred-lanskim letom se je tobaksa lani spet ved poprodalo.

* Kojat — ogeriski diktator L. 1848 — je svojim volitvom postaj plieno, v katerem pravil, da bude v Evro-pi kmaj veliki dogojilji priti, da se bude držav narobilis in se drugo poviklatje, narodni vsaj ali pati, karji ki bodo po pameti ali nesepastji vsaj stiatice vsaj. Ali se Kojat ne misli mojni se za tisti „krajnje marjarskega“?

Slika 3: Članek o zemljiškem davku v Kmetijskih in rokodelskih novicah (Kozler, 1869).

Za lažje prebranje gornjega prispevka v nadaljevanju ponujamo pregledno besedilo. Za geode in geodetinke so kot vaba k branju zanimivi na primer tile kratki izvleki z prispevka: „... je dokončen zneske cesarska državna kantonija koj za priznanje spoznalna, kmetom pa so se zdeli veliko previšoki. To je priložnost dalo mnogim pritožbam, mnogemu pregledovanju in mnogim komisijam ...». »Zdal se je dolžilo, da glavina pravila posamna niso prav izpeljana; zdaj se je zopet reklo, da so glavna vodila same kriva in napačna ...». »Tako se je pogrešek s pogreškomo popravil, in se je katastrof zoper pravico in resnične primere stiatil.«

Več o tegobah štajarscev in Kranjcev si lahko preberete v nadaljevanju. Izkustveni sklep: državi so pobrani davki vedno prenikzi, davkoplačevalcem pa vedno previsoki in nepravilni. Od nekajj in za vekomaj ;-)!;

Zemljiščini (gruntni) davek na Štajarskem in Kranjskem.

Društvo „Slovenije“ je pač pravo storilo, da je, kakor nam poslednji list „Novice“ pripoveduje, davkovske zadeve v prevdarek vzelo in da je sklenilo podučno knjižico izdati, kader se bo bližal čas nove cenitve zemljiščinih dohodkov. To mi potrjuje sestavek, ki sem ga po naključbi našel v 21. listu časnika „Slovenije“ leta 1848.

Ker je stvar ob pravem času, dajte, drage „Novice“ natisniti ta spisek.

Tako se glasi želja gospodarja Jurija Burgarja na Gorenskem. „Novice“ jej rade vstrežejo po prislovici — „et meminisse juvat“.

Bralcem „Slovenije“ je znano iz 17. lista, da za slovenski narod tako vneti poslanec iz optujske volitne okolice gosp. Dominkuš, je 25. dan velicega srpana predlog storil, naj bi se zneski katasterske cenitve v štajarski in kranjski deželi pregledali in popravili, da mu je pa minister denarstva tole odgovoril, da je cenitva na Kranjskem že pregledana bila, iz Štajarskega pa še nobene pritožbe ni bilo, in da bi se, ako je tam kakošnega popravljanja treba, prošnja njemu samemu izročila.

Po teh besedah je gosp. Dominkuš svoj predlog zastran obeh dežel nazaj vzela, ter je po ministerskem svetu za štajarsko deželo prošnjo sestavil, in po prijaznosti gospoda poslanca moramo tu njen poglavitni obsežek na znanje dati.

V tej vlogi naklada gosp. poslanec z veliko znanjenostjo ob kratkem celo prigodbo v letu 1832. dognanih katasterskih del ter pripoveduje, kako da je dokončne zneske cesarska dvorna kancelija koj za prenizke spoznala, kmetom pa so se zdeli veliko previsoki. To je priložnost dalo mnogim pritožbam, mnogemu pregledovanju in mnogim komisijam, ki so se godile v letih 1833., 1834. in 1835., ktere pa niso nič opravile. Zdaj se je dolžilo, da glavitna pravila posamna niso prav izpeljana; zdaj se je zopet reklo, da so glavna vodila same kriva in napačna; eni so rekli,

da se štajarska dežela z doljno Avstrijo primerjati ne sme, drugi, da se sme; nazadnje so pri naslednji odločbi ostali: Štajarski cenitni zneski, zlasti pa v dveh doljnih kresijah, prenizko stojé proti čistim zneskom kranjske dežele, in se tedaj povikšati morajo.

Zastonj je bilo vsako zoperstavljanje in pregovarjanje, — zastonj so se silne napake in pogréski kranjske cenitve izkazovali, — zastonj je bila opomba, da se je o pravici cenitve na Štajarskem že leta 1832., tedaj že tri leta pred dvomiti jelo, predno so bili znani zneski kranjske cenitve.

Meseca sušca leta 1836. sta bila na Dunaj poklicana dva poslanca iz dežele in pa tehniški svetovalec od deželnega poglavarstva, da bi imenovane zneske zagovarjali in dasiravno se je pri teh pogovorih postavna ravnava gubernije in pa štajarskih ceniteljev popolnoma opravičila in so bile tudi deželne tarife potrjene, bilo je vendar ukazano, cenitna dela še pregledati.

Naloga in konec tega pregleda, h kateremu so bili dva tuja komisarja, 2 tuja nadglednika in namesti gubernialnega uradnika pa mariborskega kresijskega poglavarja Marqueta poklicali, ni bil ta, da bi se kakošne pomote popravile, ampak le to doseči, da se zneski štajarske dežele, mejni kranjski deželi približajo in pa do naprej zaznamvanega zneska 1 milijon gold. povzdignejo.

To pregledovanje se je godilo v letu 1836. in 1837. in sklenjeno je bilo se poslužiti gotovega sredstva, namreč povikšati cene pridelkov pri vrstevanju posamesnih sosesk za eno ali več stopinj, ker se dvakrat opravičene tarife lotiti niso upali. In dobro so jo zadeli!

Da bi se ta za mariborsko, celjsko in graško kresijo večidel zastran njihovih, senožetnih in vinogradskih pridelkov namenjena naredba saj nekoliko na videz opravičila, poskusili so le od ene soseske dobiti privoljenje za povikšanje ene stopinje. Za nekoliko izurjenega uradnika, se vé, da to ni tako težko delo, zlasti pa, če župan ali soseskine možje ne sprevidijo, koliko da ta

mala sprememba izdã. Ako se dobi podlaga taka od ene soseske, lahko je tudi pri 100 drugih enako povikšanje že po podobnosti storiti. Ta povikšana cenitev je pa čisti znesek tako povzdignila, da nihče mislil ni, ter je naprej odločeno visokost še prisegla. Tedaj je bilo treba zopet znižati. Tako se je pogrešek s pogreškom popravljal, in se je kataster zoper pravico in resnične primere stlačil. (* Ni se tedaj zgodilo to, da bi se Kranjcem znižali prenapeti zemljiščini davki in potem tudi Štajarcem polajšali, — ampak obrnilo se je narobe, češ: Kranjci plačajo toliko, tedaj vi Štajarci plačate premalo — po takem morate plačati več. — Čudna logika to! Vred.)

Nasledki tega nepostavnega ravnanja so v kratkem bili ti: 1. Štajarsko oralno ali njivno zemljišče je cenjeno, gledé na čisti dohodek, na vsaki oral čez 6 gld.; rodovitniše in vredniše avstrijsko pa le s 5 gld. in 34 krajc. (In kranjsko še veliko nad štajarsko!) 2. V več okolicah (zlasti v mariborski kresiji na Pesnici) so njive proti travnikom previsoko cenjene. 3. Vinogradi v Ormužu, v Vélki Nedeli, v Maleku, Šabenturnu in zgornji Radgoni v mariborski, ravno tako v celjski kresiji stojé na previsoki stopinji čistega dohodka, če se primerijo s ceno normalnih let od 1824 do 1828.

Uboga celjska kresija, ki nikakoršnih obrtnijskih zaslužkov nima, mora zdaj vsako leto 30.000 gld. gruntnega davka več plačati, kakor plačate obé po živinoreji, kupčijskih in obrtnijskih dobičkih bogatejši poltretjokrat veči kresiji judenburška in bruška skupaj; to tudi najstrastnejši gornji Štajarec tajiti in za pravično spoznati ne more. To dobroto mora celjska kresija samo temu zahvaliti, da zraven preobložene Kranjske kresije Novega mesta leži.

Ker se je vkljub danim zapovedim posvetovanje brez

namestnikov deželnih stanov godilo, lahko se vidi, zakaj se nihče zoper to dokončno odločbo oglasil in pritožil ni; in če bi se bil tudi kdo vzdignil, nič bi izdalo ne bilo pri znanem namenu cesarskega dvornega odseka za davke in, pri znani nepremotljivosti kancelijskih gospodov. Če se je kdo čez napačno razploženje davkov pritožil, gosposke so vedno enako odgovarjale, da „zdaj ni časa za take pritožbe.“

Po ti umetno izpeljani in spričani razlagi vseh napak in pomot, mnogospoštovani poslanec Dominkuš, ki hoče, da bi vse dežele po enaki meri davke tako odrajtovale, kakor pravica tirja, prosi ministra denarstva, da bi se vnovič kataster v doljnem Štajarji pregledal in vse v letih 1836. do 1840. storjene pomote popravile, in da bi se ukazalo: a) da se za podstavo vzamejo v letu 1832. dovršeni in že potrjeni zneski; b) da bi se pri po pravično in natančno podani primeri izpeljanem popravljani tu na pritožbe po postavah gledalo; c) da bi se to delo le takim ljudém pod vodstvom deželnega poglavarstva izročilo, ki deželo dobro poznajo, ki so pošteni in na ktere se ljudstvo zanese.

To je v kratkem prošnja mnogospoštovanega Dominkuša, in jez se mu tu pri ti priložnosti namestu njegovih volilcev, pa tudi Kranjcev zahvaljujem, da se je v tej za telesno blagovitnost štajarske in kranjske dežele toliko važni reči srčno potegnil. Hvala bodi vam, ptujski volilci, da ste si za namestnika zbrali moža, kterega v ljubezni do domovine, do maternega našega jezika, do slovenske narodnosti nihče ne priseže. Taki možje so pravi namestniki Slovencev.

Peter Kozler (v 21. listu „Slovenije“ l. 1848.)

Literatura in viri:

- Kozler, P. (1869). Zemljiščini (gruntni) davki na Štajerskem in Kranjskem. Kmetijske in rokodelske novice, letnik 27, številka 6 (10. 2. 1869), str. 44–45. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-Q5TTH640>, pridobljeno 19. 2. 2024.
- Triglav, J. (2024). Peter Kozler (1824–1879). Življenje in tehnika, 75 (2), 52–59.

dr. Joc Triglav, univ. dipl. inž. geod.

Območna geodetska uprava Murska Sobota
Murska Sobota, Lendavska ulica 18, SI-9000 Murska Sobota
e-naslov: joc.triglav@gov.si